

NAISVANKILAN

POMO

KAISA TAMMI

WSOY

KAISA TAMMI
NAISVANKILAN
POMO

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ
HELSINKI

COPYRIGHT © KAISA TAMMI JA WSOY 2022

WERNER SÖDERSTRÖM OSAKEYHTIÖ

ISBN 978-951-0-47959-9

PAINETTU EU:SSA

Sisällys

Alkusanat: Hirviönainen	7
1. MATINKYLÄ	
Uima-allas ilman vettä	15
Sosiaalinen nousu	23
Lähiöhelvetti	31
Tanja, Tapio, Eetu ja monet muut	35
Irtiotto	42
Jäähvääiset rosvolinnalle	50
2. TIE VANKILAAN	
Vankilassa sukupuolella on väliä	55
Vankilatyö alkoi kiinnostaa	61
Jos pelottaa, siihen on syytä	65
Kohti Pelsoa	72
Vankilapsykologina	76
Kestilän avovankila	88
»Naisista on vain harmia»	94
Katse kohti etelää	99
3. VANAJA	
Avovankilan ongelmat	105
Naisvangit osaksi elämää	109
Lapset vankilassa	117
Kaikki pahat teot eivät ole rikoksia	128
Naisvankien tilanne heikkenee	132

4. VANKILANJOHTAJA

Ojoisten osaston haltuunotto	139
Valvottu koevapaus	144
Rasismi vankilassa	149
Miksi nainen tappaa?	154
Yhdistelmäjohtajaksi	163
Hankalat naiset	166
Romaninaiset vankilassa	173
Kakola	184
Naisvankien häpeä	187
Minä ja media	192

5. POIKKEUKSELLISET VUODET

»Kaikki elävä kärsii lähelläni»	201
Ihmiskaupan uhrit	208
Vihdoin tunnustusta	224
Vankilateatteri	227
»Maailman paras naisvankila»	240
Poikkeusolot	245
»Just add women and stir»	249
Takaisku	259
»Kun mä tulin vankilaan, mulle oli käynyt noi kaikki»	265

Loppusanat: Paluu Matinkylään.....	272
------------------------------------	-----

Alkusanat: Hirviönainen

Eräänä heinäkuisena perjantaina vuonna 1991 helsinkiläisravintola Viiteen Pataan astui kolmikymppinen nainen. Hän käveli tiskille ja tilasi normaaliin tapaan juotavaa. Hetken kuluttua nainen kuitenkin alkoi käyttäytyä sekavasti ja puhua puukotuksesta. Henkilökunta päätti soittaa paikalle virkavallan. Kun poliisit myöhemmin illalla saapuivat naisen asuntoon, sieltä löytyi verilammikosta kuollut mies. Hän oli kuollut ensimmäiseen puukoniskuun. Ruumiin lisäksi asunnossa oli kahdeksan kuukauden ikäinen vauva, joka nukkui rauhallisesti.

Tapaus päättyi iltapäivälehtien lööppeihin isoin kirjaimin: *Surmasi avomiehensä ja lähti ravintolaan. Vauva jäi yksin uhrin kanssa.*

Olin tuolloin 20-vuotias ja juuri aloittanut ensimmäisen kesätyöpestini vankilassa. Työskentelin vanginvartijana »Nokalla» eli Helsingin lääninvankilassa Katajanokalla. Ensimmäinen kuukausi kesäpartijana oli vahvistanut mieluksuani: vankila oli aikuisten versio rosvo ja poliisi -leikistä. Rosvot olivat joko tatuoituja, pitkätukkaisia, huonokuntoisia huumemiehiä tai lihaksikkaita, kaljuja alamaailman korsvoja. Yleisin sellikoristus olivat pornolehtien aukeamakuvat. Vartijat olivat enimmäkseen miehiä, ja naispuolisen vartijan oli sopeuduttava miehisen alakulttuurin täyttämään työympäristöön. Vangit vaikuttivat kesäpartijan silmin ihmisiltä,

jotka kuuluivatkin vankilaan. Naisten osaston vankeja oli vain vähän ja heistäkin näki, että elämän laitapuolta oli kuljettu pitkään.

Luin lehdestä verityöstä, ja minua puistatti. Millainen nainen tappaa vauvansa isän ja vieläpä jättää vauvan ruumiin ja verilammikon kanssa asuntoon? Hänen täytyy olla aikamoinen hirviönainen, ajattelin. En taatusti ollut ajatusineni yksin.

Reilun viikon kuluttua tein naisten osastolla poikkeuksellisesti iltavuoroo. Ylivartija ilmoitti poliisin tuoneen naisen, joka pitäisi ottaa vastaan osastolle. Lähdin toisen vartijan kanssa portille ja jo matkalla aavistin, että nainen luultavasti oli miehen tappaja lööpeistä. Usein otsikoihin päätyneet rikoksentekijät päätyivät myös Nokalle tutkintavankeuteen.

Tapasin portilla vaalean, lyhyen ja hyvin itkettyneen naisen. Nainen katseli vuoroin varpaitaan ja vuoroin massiivista tiilivankilaa, ja silmistä näkyi järkytys ja häpeä. Hän vastasi kysymyksiin pienellä, juuri kuuluvalla äänellä.

Naisten vastaanoton virkaa toimitti yksi osaston selleistä. Hyllyillä oli erikokoisia vankivaatteita, kylpytossuja ja muita varusteita, jotka vanki sai haltuun vankilaan tullessaan. Tila oli ahdas, ja vangin täytyi tulotilanteessa vaihtaa vaatteet kahden vartijan läsnä ollessa. Samalla tehtiin tulohaastattelu, jossa selviteltiin tärkeimmät tiedot vangista. Tulohaastattelulomakkeeseen kirjattiin myös erityistuntonmerkit, jotka tarkastuksessa huomattiin tai jotka vanki mainitsi. Vankilaan saapuminen oli useimmille järkytys. Naiset pidätelivät itkua tai antoivat kyynelten valua samalla, kun mekanistisesti tottelivat saamiaan käskyjä. Kun omat vaatteet pyydettiin riisumaan, useimmat kysyivät, että ihan kaik-

kiko, johon vastattiin, että ihan kaikki, jotta voimme tarkistaa, ettei kehon ja vaatteiden välissä ole mitään.

Olin tarkastuksen kirjurina ja kysyin naiselta hänen tuntomerkeistään, esimerkiksi tatuoinneista, leikkausarvista tai muista näkyvistä tuntomerkeistä. Nainen alkoi luetella arpia. Niitä oli lukuisia, eri puolilla kehoa. Oli selvää, että hän oli pitkäaikaisen vakavan lähisuhdeväkivallan uhri, ja nyt hän oli surmannut arvet aiheuttaneen henkilön.

Kun nainen oli häpeillen riisuuntunut, ja olimme varmistaneet, ettei alusvaatteiden alla ollut mitään ylimääräistä, hän sai pukea vankivaatteet päälleen, ja hänet ohjattiin selliin. Sellin ovella hän kääntyi puoleeni ja kysyi, kuka auttaisi häntä saamaan jotain tietoa hänen vauvastaan. Pala kurkussa lupasin, että sosiaalityöntekijä varmasti olisi seuraavana päivänä yhteydessä.

En saanut naista mielestäni moneen vuoteen. Tämän naisen kohtaamiseen päättyi kuvitelmani, että rikoksia tekevät vain pahat, laista piittaamattomat paatuneet rosvot. Tapaus avasi silmäni rikoksen tekemisen taustasyille. Nainen näytti ja vaikutti naiselta, johon olisin voinut törmätä ihan missä tahansa. Hänet erotti lukuisista siviilielämässä tapaamistani naisista vain se, että hän oli syylistynyt henkirikokseen ja oli vanki. Aloin ymmärtää, että lööppien väkivaltaiset naiset, miestensurmaajat olivat lähes poikkeuksetta myös itse uhreja. Eikä heitä tuntunut ymmärtävän kukaan. Yhteiskunnan silmissä he olivat vain kauhistuttavia hirviönaisia.

Vankilassa he olivat erikoistapauksia sukupuolensa takia. Aloin kiinnostua vankilaan päätyvien naisten kohtaloista. Ymmärrykseni lisääntyä tajusin, että näistä naisista on puhuttava. Naisvankien asiat ovat naisten asioita, myös minun.

Tuosta tapauksesta on kulunut nyt yli kolmekymmentä vuotta. Saman ajan olen saanut tehdä yhtäjaksoisesti työtä vankilassa. Rikokset ja rangaistukset herättävät paljon tunteita ja mielipiteitä. Kun rikoksista ja vankiloista puhutaan kokemuksen äänellä, ääni on yleensä miehen. Halusin kirjoittaa kirjan pitkään vankilatyötä tehneenä naisena. Tämä kirja kertoo minusta, mutta samalla se toivottavasti piirtää kuvaa sellaisista naisista ja miehistä, joiden tarinat ovat tehneet minusta minut ja joiden tarinoista vain harva tietää.

Työ vankilassa on vaikuttanut minuun merkittävästi. Jos en tietäisi kaikkea sitä, mitä tiedän työni vuoksi, olisin eri ihminen. Olen nähnyt satojen rikoksiin syyllistyneiden ihmisten tulevan vankilaan ja olen toivottanut hyvää jatkoa sadoille vankilasta vapautuneille. Vanki on uskoutunut minulle, mutta myös valehdellut minulle. Olen ollut lukuisissa tilanteissa, joissa vanki on itkenyt, raivonnut tai seonnut. Minuun on pyritty vaikuttamaan niin monella eri tavalla ja niin usein, etten lähtökohtaisesti enää osaa luottaa kenenkään puheisiin.

Ja silti en olisi halunnut tehdä mitään niin paljon kuin työtäni vankilassa. Koskaan en ole miettinyt, onko työssäni järkeä. Joka ikinen työpäivä on tuntunut tärkeältä ja merkitykselliseltä, kun olen saanut tehdä minulle osoitettua työtä vankilan ohjaajana, vankilapsykologina tai viime vuosikymmenet vankilanjohtajana. Polte maailman parantamiseen ihminen kerrallaan istutettiin minuun jo lapsena. Ei ole siis sattumaa, että viihdyn vankilassa.

Tässä kirjassa kerron useista ihmisistä, joita olen elämäni ja työurani varrella tavannut. Yksityisyyden suojaamiseksi olen muuttanut nimiä. Kiitän siitä, että olen saanut mahdollisuuden tavata teidät, ja jos joku tunnistaa itsensä kertomuksesta, voit tietää, että olet jättänyt minuun jäljen, joka on ollut kertomisen arvoinen.

Erityisen kiitoksen osallistumisesta kirjani kirjoittamiseen haluan osoittaa kirjassa palasen elämäntarinastaan jakaville Tanjalle, Hannalle ja sisarelleni Sarille. Ette tiedä, miten suurena luottamuksen osoituksena pidän sitä, että halusitte olla kirjan sivuilla mukana. Pitäkää itsestänne huolta ja olkaa ylpeitä kaikesta, mistä olette selvinneet ja mitä hyvää olette elämässä saaneet aikaiseksi.

Kiitän myös muita kirjan tekoon osallistuneita työkavereita ja perhepiirin läheisiä, jotka olette uhranneet aikaanne, kaivaneet vanhoja faktoja, muistelleet kanssani tai kuunnelleet keskeneräisiä tekstinpätkiä.

Toimittaja Jeanette Björkqvist on toiminut kirjani taustatoimittajana. Hän haastatteli Tanjaa ja Hannaa, kaivoi arkistoja, selvitti yksityiskohtia, joiden jäljille en omin voimin olisi päässyt. Mutta kaikista isoin asia minulle oli hänen vankkumaton uskonsa ja tukensa läpi koko kirjahankkeen. Kiitos tuhannesti – Tusen tack, Nette!

Viimeiseksi iso kiitos WSOY:n kustannustoimittajalle Ilkalle, jonka ansiosta teksteistäni tuli tarinoita ja tarinoista kirja.

1.

MATINKYLÄ

Uima-allas ilman vettä

Kätilö oli vihainen. Hän sanoi äidilleni, että tämä oli saapunut Tampereen keskussairaalaan aivan liian myöhään. Puolen tunnin kuluttua minä synnyin.

Oli joulukuun alku vuonna 1970. Helsinkiläissyntyiset vanhempani olivat päätyneet asumaan Tampereen kylkeen Nokialle isän työpaikan vuoksi. Äitini ja isäni pari vuotta aiemmin alkanut yhteiselämä oli ollut suurta, kiihkeää rakkautta, ja minä olin sen rakkauden tulos.

Isäni, Raimo, oli minun syntyessäni 40-vuotias. Hän oli kolmesta veljeksestä keskimäinen ja kertomansa mukaan aina vähimmälle huomiolle jäänyt. Hän oli perheen pojista ainoa, joka vietti Ruotsissa useita vuosia sotalapsena. Ensimmäisen kerran isä lähetettiin Ruotsiin 11-vuotiaana, jolloin hän päätyi Ljungiin Skråkåsiin Ruth Anderssonin perheeseen. Parin vuoden kuluttua isä palasi Suomeen, mutta pian, vuonna 1944, hänet lähetettiin takaisin Anderssoneille.

Anderssonien perhe oli Ruth-äidin johdolla mitä lämpimin. Perhe tahtoi aidosti auttaa sodan jalkoihin jääneitä suomalaislapsia. Raimo osallistui maatilan töihin, ja häntä kohdeltiin kuin perheen omaa poikaa. Hyvästä huolenpidosta huolimatta sotalapsivuodet jättivät isääni pahan jäljen. Päällimmäisenä lienee kokemus oman äidin hylkäämisestä. Oppikoulun jälkeen isä suoritti teknillisen tutkinnon Helsingissä Tekniska Läroverketissä.

Ennen kuin isäni tapasi äitini, hän oli naimisissa toisen naisen kanssa. Avioliitto oli ollut myrskyisä ja väkivaltainen. Ensimmäisessä liitossaan isäni kuritti lapsia väkivalloin esimerkiksi lyömällä vyöllä tai jollain muulla piiskalla takapuolelle. Isä kohdisti väkivaltaa myös puolisoonsa. Tuosta liitosta syntyi neljä lasta, joista nuorimmainen, vuonna 1960 syntynyt, oli vammaisen lapsen syntymä oli kriisiytännyt avioliiton lopullisesti. Raimo muutti pois vuonna 1966. Kolme vuotta myöhemmin äitini ja isäni avioituivat.

Äitini Marja oli syntynyt talvisodan syyttyä. Hän oli Helsingin Munkkiniemessä asuneen kolmilapsisen perheen kuopus. Isä Sulo oli ollut rintamalla vuosia ja oli palannut sieltä henkisesti vaurioituneena. Sulo elätti perhettään kauppiaana, mutta rintamavuosina kehittynyt morfiiniriippuvuus ja tuurijuopottelu tekivät hänestä epävakaa perheenpään. Päihtyneenä Sulo muisteli ja puhui kokemuksestaan sodan kauhuista, myös lapsilleen. Hän toisteli noissa hetkissä aina sitä, että rintamalla vihollisen tappaminen oli kauheaa, koska hän tiesi vihollisten olleen isiä ja poikia ihan kuin hän itse.

Kun äitini oli 15-vuotias, Sulo lähti jälleen yhdelle monista kalastusreissuistaan Espoon Suvisaariston vesille eikä koskaan palannut. Myöhemmin hänet löydettiin hukkuneena.

Sulon kuolema heikensi perheen toimeentuloa. Äitini teki töitä koko opiskeluajan, mutta valmistui kuitenkin Liikemiesten kauppaoppilaitoksesta yo-merkonomiksi. Kun minä synnyin, äiti oli tehnyt jo hyvän tovin erilaisia taloushallinnon töitä useissa yrityksissä. Myös äitini oli ollut jo avioliitossa ennen isäni tapaamista. Liitosta oli syntynyt tytär, Sari, joka minun syntyessäni oli seitsemänvuotias. Vauvakuviessani Sari näyttää totiselta ja surulliselta.

Asuimme Nokialla omakotitalossa. Jo tuolloin Raimon juopottelut johtivat satunnaisesti raivokohtauksiin. Kun

näin kävi, äitini keräsi tavarat, lähetti Sarin isälleen ja otti minut kainaloon ja matkusti Helsinkiin jonkun ystävän tai sukulaisen luo kuitenkin aina palatakseen jälleen kotiin, kun isä oli saanut juomisen katkaistua, paikat siivottua ja usein kokonaisvaltaisen ryhtiliikkeen anteeksipyyntöineen tehtyä. Kun Raimon alkoholismi kaikkine puolineen oli paljastunut, äitini mielti vakavasti eroamista. Äiti kertoi usein tarinaa, kuinka oli kerran töihin lähtiessään tullut poliisipartion pysäyttämäksi. Isäni oli lähtenyt vain minuuttia aikaisemmin ajamaan kiihtyneenä ja kännissä, ja äitini kamppaili itsensä kanssa, josko antaisi vinkin rattijuoposta ja voisi näin itse vapautua ahdistavasta perhetilanteestaan. Hän kuitenkin sulki suunsa, ja yhteiselämä Raimon kanssa jatkui.

Edellisessä liitossa Raimo oli käyttänyt fyysistä väkivaltaa, mutta meitä hän pahoinpiteli ainoastaan henkisesti. Raimo muistikin aina kehua, kuinka hyvä mies hän on, kun hän ei koskaan satuta meitä fyysisesti.

Eräs tapaus sai äitini huolestumaan. Yksivuotiaana kävelvänä taaperona olin jäänyt isän hoitoon kotiin, ja tuon hoitopäivän jälkeen lakkasin käyttämästä oikeaa kättäni usean viikon ajaksi. Kävimme jopa lääkärissä, mutta syytä käden käyttämättömyydelle ei löytynyt. Äitini ei kuitenkaan tuon jälkeen uskaltanut enää jättää minua isäni hoitoon. Myöhemmin meille palkattiin kotiin lastenhoitaja-apulainen Arja.

Muutimme koko perhe Nokialta Espooseen, kun olin neljän ikäinen. Isäni yritys oli lähtenyt hyvin liikkeelle, ja se työllisti molempia vanhempiani. Työstöteho-niminen yritys edusti ja toi maahan metalli- ja koneteollisuuden säilytysratkaisuja. Yritykselle löytyi toimisto Espoon Soukan ostoskeskuksesta. Esikouluni kävin Soukassa, ja aina eskaripäivän päätyttyä lompsin sillan yli äidin ja isän luo toimistolle. Muutimme ensin vuokralle Tapiolaan, kun isä rakennutti omakotitaloa Suomenojalle, Vaahteratielle.

Muuttaessamme Vaahteratielle perheemme taloudellinen tilanne oli hyvä. Muutimme puolivalmiiseen kotiin heti, kun talo oli asumiskelpoinen. Koska olin innokas uimari, odotin kovasti taloon suunnitellun uima-altaan valmistumista. Altaan valmistumista odotellessa äiti ja isä varasivat Tapiolan Garden-hotellista hulppeaa saunaosastoa aika ajoin. Äitini ja isäni pitivät matkustelusta, käydä katsomassa urheilukilpailuja ja raveja. Koko perhe oli innostunut eläimistä, ja eläintarhoja käytiin katsomassa monessa maassa ja kaupungissa. Juhlapyhät vietettiin usein hotellissa.

Vuonna 1974 äitini äiti Siiri kuoli. Äiti oli tajunnut, että isän yritystoiminta ei ollut kestäväällä pohjalla eikä halunnut upottaa perintörahojaan yritystoimintaan. Sen sijaan hän halusi tehdä perintörahoilla jotain unohtumatonta. Päätös kuvasti äitiäni. Läpi elämän äiti osasi sivuuttaa murheet, nousta arjen yläpuolelle ja toteuttaa juhlahetkiä läheisten kanssa. Matkustimme koko perhe lastenhoitaja-Arjan kera eksoottiselle matkalle silloiselle Ceylonin eli Sri Lankan saarelle jouluksi ja vuodenvaihteeksi. Ceylon ei ollut tuolloin mikään tavanomainen matkakohde, josta kertonee se, että lentäminen Helsingistä kesti kaksi vuorokautta ja sisälsi seitsemän välilaskua. Meidän viisihenkisen seurueen lisäksi matkalla oli toinenkin iso seurue. Sitä johti Armi Ratia, Marimekon perustaja. Minun aurinkoisuuteni ja sisukkuuteni oli tehnyt Armiin vaikutuksen, sillä paluumatkalla hän tuli juttelemaan äidilleni, että oli miettinyt menomatalla, että kuka hullu ottaa tällaiselle kaukomatkalle noin pienen lapsen mukaan. Paluumatkalla viimeistään oli käynyt selväksi, että minä oli reissun parhaiten jaksanut ja hyväntuulisin matkaaja.

Isän vakaa aikomus oli laitella Vaahteratien unelmakoti lopulliseen kuntoon muuton jälkeen, mutta keskeneräi-

set projektit jäivät keskeneräisiksi. Isä selitti asiaa työkiireillä, mutta suurempi syy oli pitkittyneet juopottelujaksot. Isän palkkaamat rakennusmiehet joivat isän kanssa sulassa sovussa Koskenkorvaa työmaalla, eivätkä työt edenneet. Tyhjiä pulloja sitä vastoin löytyi pihalta vielä pitkään. Talon jalkalistat jäivät puuttumaan ja olohuone tapetoimatta. Kauan odottamani uima-allas ei koskaan nähnyt vettä.

Ensimmäisen kouluvuoden kävin Friisilän koulua. Opettajani Maija oli lämmin vanhanajan opettaja. Hän asui monen opettajan tavoin koulun viereisessä rivitalossa. Muistan ensimmäisestä kouluvuodesta alkiot ja alkioympyrät, joita Maija magneettitaululle hahmotteli. Maijalla oli lempeä katse ja hänen käytöksensä oli johdonmukaista. Muistan, että hän puhui aina rauhallisesti. Se oli vastapainoa arjelle, jota varjostivat isän yrityksen konkurssi, isän rankka juominen ja perheen monet vaikeudet.

Saatoin tulla kouluun myöhässä, jos isän oli pitänyt kuljettaa minut sinne. Hän ei kyennyt pitämään aikatauluista kiinni. Kotona vanhempani riitelivät paljon, joten läksyt ja kouluun valmistautuminen jäivät toisinaan tekemättä, vaikka pidin koulusta.

Isän yrityksen ajaututtua konkurssiin äitini haki töitä muualta ja pääsi keilahallitoimintaa Helsingissä pyörittävän Oy Bowling Ab:n taloushallinnon sihteeriksi. Mutta kun yrityksen hallitus näki isäni yrityksen lukuisat velkomusilmoitukset Kauppalehdessä, äidin työ uudessa työpaikassa oli vaakalaudalla. Onneksi äitini sai yrityksen omistajat vakuuttumaan omasta tilanteestaan ja toisaalta luotettavuudestaan.

Koulumatkani oli melko pitkä, 2,5 kilometriä. Toisinaan kävelin matkan, mutta välillä äiti tai isä kuljettivat minut, jos sää tai muu syy sitä vaati. Isän jäätyä toimeettomaksi hän oli vastuussa minusta iltapäivisin.

Eräänä syksyisenä päivänä ensimmäisen luokan alussa isä poimi minut koulun pihalta viininpunaiseen Alfa Romeoonsa. Huomasin heti, että hän oli humalassa. Hän haisi viinalta ja autossa kilisi Alkon kassi. Isäni oli ratissa jopa selvinpäin arvaamaton ja äkkipikainen, ja humalassa vauhti vain kasvoi. Pelkäsin olla kyydissä. Huomautin matkalla koululta kotiin useamman kerran, että näin kovaa ei saisi ajaa. Vaahteratiellä isän vauhti oli niin kova, että hiekkapohjainen tienpenkka antoi periksi ja auto luisui syvälle ojaan. Isä huudatti moottoria, renkaat pöllyyttivät hiekkaa, mutta auto ei liikahtanutkaan. Ehdotin, että kävelisimme loppumatkan kotiin, josta voisi soittaa apua. Isän onneksi paikalle sattui naapurin mies, jolla oli iso kuorma-auto. Hän veti isän auton ojasta vähin äänin.

Sattui välillä niinkin, että joskus isä unohti hakea minut koulusta. Saatoin odotella koulun pihalla parikin tuntia. Katselin, kuinka luokkakaverit lähtivät koteihinsa ja sitten jo tuntia myöhemmin isommat oppilaat tulivat pihalle ja lopulta katosivat kukin omiin kotiinsa. Muutaman kerran isän jätettyä tulematta Maija-opettaja otti minut kotiinsa, kunnes äiti töistä päästyään noukki minut. On vaikea tietää, kuinka hyvin Maija ymmärsi perheemme tilanteen. Tänä päivänä Maija olisi velvollinen tekemään lastensuojeluilmoituksen.

Isän arvaamattomuus aiheutti monenlaisia ahdistavia tilanteita. Kun naapuritalon pystykorva karkasi ja tuli meidän pihallemme, isä haki kauhukseni ilmakiväärin, jolla ampui koiraa, vaikka anelin saada ottaa sen kiinni ja viedä takaisin kotiinsa. Muutaman päivän päästä olin naapurissa silittämässä koiraa, ja naapuri ihmetteli koiraan tulleita jälkiä. En sanonut mitään, vaikka tiesin, miksi karvat olivat lähteneet koiran takapuolesta.

Vaahteratiellä asuessamme teini-ikäinen Sari-siskoni oli uupunut kodin kireään ja ahdistavaan ilmapiiriin ja voi

huonosti, eikä asiaa parantanut se, että isäni kiusasi häntä niin selvinpäin kuin humalassakin. Ruokapöydässä isä saattoi nälviä Saria siitä, että tämä piti haarukkaa kädessä väärin. Moitteita tuli muistakin olemattomista asioista. Isäni kielsi Sarilta kotona olevien herkkujen syönnin, mutta tarjosi niitä minulle ja itselleen. Salakuljetin Sarin huoneeseen Domino-keksejä.

En ymmärtänyt Raimo-isäni käytöstä. Luultavasti se, että Sari ei ollut hänen biologinen lapsensa, sai hänet halveksimaan Sarin tyyliä ja tapaa olla. Sari oli herkkä ja hauras eikä isäni kestänyt sellaisia piirteitä läheisissään. Tiedän, että äitini poti suurta huolta Sarista, joka ilman isän kiusaamistaikin voi huonosti. Sari pärjäsi ulkoisesti hyvin eli sai koulusta hyviä numeroita ja pelasi jalkapalloa tyttöjoukkueessa. Kuitenkin joka ilta hän mielti itsetuhoisia ajatuksia. Sari tapasi koulussa koulupsykologia, joka oli arvioinut Sarin olevan masentunut. Äiti oli tietoinen Sarin ajatuksista lopettaa oma elämänsä.

Vuoden 1977 joulun odotus on jäänyt erityisesti mieleeni. Olin tuolloin seitsemänvuotias ja isän kanssa kotona kahdestaan. Tuossa vaiheessa oli jo selvää, että tämä olisi viimeinen joulu Vaahteratie osoitteessa. Talo oli mennyttä niin kuin muukin varallisuus. Joulukaan oli vain muutamia päiviä. Äiti oli töissä viimeistä päivää ennen joulunpyhiä. Päivä pimeni aikaisin niin kuin se joulukuussa tekee. Maassa oli lunta, mutta meidän pihamme oli synkkä. Jo alkuiltapäivästä isä oli humalassa.

Raimo oli päättänyt yrittää lainata rahaa jouluksi. Hän vetäytyi saunaosaston puolelle, jonne oli konkurssin myötä kyhätty isälle työhuone. Isä oli juopotellut jo useita päiviä. Hän soitteli epäsiistissä aluspaidassaan ja vanhoissa teryleenihousuissaan puheluita äidilleen, veljilleen ja tutuilleen. Kuulin, kuinka hän puhelimesta ryhdistäytyi ja puhui

asiallisesti, mutta aina, kun puhelu loppui, hän raivostui kerta kerralta enemmän. Kukaan ei suostunut lainaamaan rahaa. Kaikki taisivat epäillä, että rahat menisivät juomiseen. Jossain vaiheessa isä haki makuuhuoneesta aseensa.

Meillä oli kotona jotain sodanaikaisia kiväärejä ja ilma-kiväärejä. Isä uhosi tappavansa itsensä, jos ei rahaa ala järjestystä. Hän vetäytyi uudestaan toimistotilaansa uuden Koskenkorva-pullon ja aseensa kanssa. Kuulin aseensa räpläämistä, kiroilua. Sitten vähitellen isä hiljeni. En kuullut enää puheita enkä mitään muutakaan. En uskaltanut mennä katsomaan. Istuin olohuoneen ikkunallisen oven edessä, josta näki Vaahteratielle. Jäin siihen odottamaan äitiä. Joka kerta, kun Vaahteratien mäessä näkyi auton ajovalot, innostuin: äiti tulee! Mutta monta autoa ehti tulla ennen äitiä. Isä löytyi sammuneena toimistopöytänsä äärestä. En muista, miten tuota joulua vietettiin. Ehkä äidin sisken Liisan perheen kanssa. Ei ainakaan kotona.

MIKSI NAINEN TAPPAA?

Kaissa Tammi on arvostettu vankilanjohtaja, mutta jos kohtalo olisi puuttunut peliin, hän saattaisi olla kaltereiden toisella puolella. Tammen vahva omaelämäkerrallinen kirja kertoo hänen nousustaan lähiöhelvetistä Vanajan vankilan johtajaksi ja yhteiskunnan hyljeksi-tyimpien naisten puolestapuhujaksi.

Tammi avaa naisrikollisiin liitettyjä myyttejä ja kertoo työssään todistamistaan rujoista ja riipaisevista mutta myös toivoa antavista ihmiskoh-
taloista sekä siitä, miten raskas työ vankilassa on muuttanut häntä itseään. Tammi paljastaa myös, millaista on ollut tehdä uraa miesvaltaisessa, naisia usein ylenkatsovassa maailmassa.

www.wsoy.fi

99.1

ISBN 978-951-0-47959-9